

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กฤษณา เกษมศิลป์. มหกรรมหนังสือ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วังษ์สว่าง, ม.ป.ป.

กาญจนา นาคสกุล และคณะ. การใช้ภาษา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แสงรุ่งการพิมพ์, ๒๕๑๔.

กฤษมา รัชมณี. การวิจัยวรรณคดี. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๓๓.

กฤษมา รัชมณี. ดั่งรัศมีแห่งโกสินทร์. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ธรรมสาร, ๒๕๓๗.

กฤษตา มัตถิกะมาส. วรรณคดีวิจารณ์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๐.

แก้วหน้าม้า. กถอนบทละคร หมวดอักษร ก. สมุดฝรั่ง เลขที่ ๒-๔ ชุดที่ ๑๑๕ ชั้นที่ ๔/๕ มัคที่ ๑
แผนกเอกสารโบราณ หอสมุดแห่งชาติ

เกื้อพันธุ์ นาคบุปผา. พระอินทร์ในวรรณคดีสันสกฤต ชาติ และวรรณคดีไทย. วิทยานิพนธ์
ปริญญาโท สาขาวิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๐.

ไกรทอง. กถอนบทละคร หมวดอักษร ก. สมุดไทย เลขที่ ๑๘ - ๒๐ ชุดที่ ๑๑๔ ชั้นที่ ๑/๑ มัคที่ ๒
แผนกเอกสารโบราณ หอสมุดแห่งชาติ

ศีกฤทธิ์ ปราโมช, ม.ร.ว. วรรณคดีและนาฏศิลป์ไทย. (เอกสารอัดสำเนา).

ศุภา. กถอนบทละคร หมวดอักษร ก. สมุดไทย เลขที่ ๖๔ ชุดที่ ๑๑๔ ชั้นที่ ๑/๓ มัคที่ ๑๒ แผนก
เอกสารโบราณ หอสมุดแห่งชาติ

หม่อมพร วิสุทธิธรรมาธิบดี. “ลักษณะร่วมนำเห็นใจของฝ่ายปฏิบัติ” ในศาสตร์และศิลป์แห่งอักษร,
หน้า ๕๐-๖๘. กรุงเทพฯ: พิมพ์, ๒๕๑๕.

หม่อมพร แสงกระจ่าง. “ภาษาจากความรู้สึก” ในร่องภาษาและวรรณกรรม, หน้า ๑๒-๓๑.
กรุงเทพฯ: ศรีเมืองการพิมพ์, ๒๕๑๖.

ชลดดา เรื่องรักษ์ถิจิต. ชีวิตประวัติและผลงานของสุนทรภู่. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์และทำปก
เจริญผล, ๒๕๒๕.

ชลดดา เรื่องรักษ์ถิจิต. “ที่เลียงในวรรณคดีไทย”. วารสารอักษรศาสตร์. ๑๔ (มกราคม ๒๕๒๕):
๕๐-๖๕

ชลดดา เรื่องรักษ์ถิจิต. “รูปนั้นสำคัญโฉน : ศึกษาจากตัวละครฝ่ายชายในวรรณคดีไทย”. วารสาร
ภาษาและวรรณคดีไทย. ๑๓ (ธันวาคม ๒๕๑๕) : ๔๑-๕๖.

ชลดดา เรื่องรักษ์ถิจิต. “วรรณคดีวิจารณ์ไทย พ.ศ. ๒๓๒๕-๒๔๕๓” ในสุวรรณภา เกรียงไกรเพ็ชร
และ สุจิตรา จงสถิตย์วัฒนา (บรรณาธิการ), ทอใหม่ในสายน้ำ ๒๐๐ ปี วรรณคดีวิจารณ์
ไทย, หน้า ๓-๕๕. กรุงเทพฯ: พลพันธ์การพิมพ์, ๒๕๓๒.

ชลดดา เรื่องรักษ์ถิจิต. “ตำนานไทยในบทละครนอก พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๒”. วารสาร
ภาษาและวรรณคดีไทย. ๑ (ธันวาคม ๒๕๒๗) : ๔๗-๕๗.

ชลดดา เรื่องรักษ์ถิจิต. “ตำนานไทยในบทละครนอก พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๒”. วารสาร
ภาษาและวรรณคดีไทย. ๒ (เมษายน ๒๕๒๘) : ๕๕-๗๒.

ชลดดา เรื่องรักษ์ถิจิต. “ตำนานไทยในบทละครนอก พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๒”. วารสาร
ภาษาและวรรณคดีไทย. ๒ (สิงหาคม ๒๕๒๘) : ๔๖-๕๗.

ชลดดา เรื่องรักษ์ถิจิต. “ตำนานไทยในบทละครนอก พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๒”. วารสาร
ภาษาและวรรณคดีไทย. ๒ (ธันวาคม ๒๕๒๘) : ๗๔-๘๖.

ชัย เรืองศิลป์. ประวัติศาสตร์ไทยด้านสังคมสมัย พ.ศ. ๒๓๕๒ - ๒๔๕๓. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
เรืองศิลป์, ๒๕๑๓.

ชุมนุมเพลงยาวสมัยโบราณ. พระนคร: โรงพิมพ์เจริญศิลป์, ๒๕๐๔.

ไชยทัต. กลอนบทละคร หมวดอักษร ข. สมุดฝรั่ง เลขที่ ๑ คู่ที่ ๑๐๕ ชั้นที่ ๔/๔ มัคที่ ๔
แผนกเอกสารโบราณ หอสมุดแห่งชาติ

ไชยวิชิต (เผือก), พระยา. ยอพระเกียรติ ๓ รัชกาล. กรุงเทพฯ: บางกระบือการพิมพ์, ๒๕๑๘.
(พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานฉานกึ่งศตวรรษประติมากรรม ช้างขวัญยืน ณ เมรุวัดพระพิเรนทร์
วรจักร ๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๘.)

ฉูด อดุล. ความเปรียบในบทละครพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๒. วิทยานิพนธ์
ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
๒๕๒๖.

ฐิติมา วิทยาวงศ์จิ. วิเคราะห์บทละครนอกตามสมัย. ปริญญาโทการศึกษาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๒๘.

ณัฐฉัตร สุทธิสงคราม. ชีวิตและงานของคุณพุ่ม อินตกวิสตรี. กรุงเทพฯ : องค์การค้าคุรุสภา,
๒๕๑๓.

ดวงมน จิตรจำนงค์. คุณค่าและลักษณะเด่นของวรรณคดีสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น
(พ.ศ. ๒๓๒๕ - ๒๓๕๔). วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชา
ภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๔.

ดวงมน จิตรจำนงค์. สุนทรียภาพในภาษาไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ธรรมสาร,
๒๕๓๖.

ดวงมน จิตรจำนงค์. ห้วงม่านวรรณศิลป์. กรุงเทพฯ: สยามสมัย, ๒๕๒๔.

ตำราภาพ,สมเด็จพระยา. คนลี้ที่ข้าพเจ้ารู้จัก เล่ม ๒. กรุงเทพฯ: บัณฑิตการพิมพ์,
๒๕๒๗).

ตำราภาพ, สมเด็จพระยา. “ตำนาน” ในบทละครเรื่องไกรทอง, หน้า (๑)-(๔). พระนคร:
โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒนากร, ๒๔๗๓. (พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทาน
เพลิงศพท้าวศรีสุนทรนาฎ (แก้ว พนมวัน ณ อยุธยา) ณ วัดเทพศิรินทราวาส)

ตำราภาพ, สมเด็จพระยา. “คำอธิบายเรื่องกุมารคำฉันท์” ใน กรมศิลปากร, กุมาร
คำฉันท์, หน้า ก-ข. กรุงเทพฯ: เอดิสันเพรส, ๒๕๑๕.

ตำราภาพ, สมเด็จพระยา. “คำอธิบายว่าด้วยบทละครอนิเหนาฉบับหอพระสมุด
วชิรญาณ” ใน บทละครเรื่องอนิเหนา, หน้า ก-ข. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. ธนบุรี: โรงพิมพ์
รุ่งวัฒนา, ๒๕๑๔.

ตำราภาพ, สมเด็จพระยา. ชีวิตและงานของสุนทรภู่. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพฯ:
อมรการพิมพ์, ๒๕๑๕.

ตำราภาพ, สมเด็จพระยา. “ตำนานพระนิพนธ์บทละครนอก” ในบทละครนอก
พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๒, หน้า (๑)-(๓). พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพฯ:
บริษัทประชาชนจำกัด, ๒๕๓๐.

ตำราภาพ, สมเด็จพระยา. ตำนานละครอนิเหนา. ธนบุรี: ป.พิศนาคะการพิมพ์, ๒๕๐๗).

ตำราภาพ, สมเด็จพระยา. นิราศนครวัด. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ: เจริญรัตน์
การพิมพ์, ๒๕๑๗).

ตำราภาพ, สมเด็จพระยา. “ลักษณะการศึกษาของเจ้านายแต่โบราณ” ในชุมนุม
พระนิพนธ์สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ, หน้า ๒๐๕-๒๑๐. กรุงเทพฯ:
อักษรไทย, ๒๕๒๔.

ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยา. “อธิบายเพลงยาวคุณพุ่ม” ในประชุมเพลงยาวฉบับ
หอสมุดแห่งชาติ, หน้า ๑๕๗-๔๐๑. พระนคร: โรงพิมพ์อักษรบริวาร, ๒๕๐๗.

เต็มศิริ บุญยสิงห์ และเจือ สตะเวทิน. วิชานาฏศิลป์ : การละครเพื่อการศึกษา. กรุงเทพฯ:
องค์การคำคุณฐา, ๒๕๑๔.

เดือนใจ สินทะเกิด. วรรณคดีชาวบ้านจากวัดเกาะ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๗.

ทรงวิทย์ แก้วศรี. “คำชี้แจง” ใน คำอรรถ, หน้า ๓-๗. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์
ราชวิทยาลัย, ๒๕๓๓.

ทรงวิทย์ แก้วศรี. “พระประวัติสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส” ใน ๒๐๐ ปี
สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส, หน้า ๒๓-๕๒. กรุงเทพฯ :
บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป, ๒๕๓๓.

ทิพากรวงศ์, เจ้าพระยา. พระราชพงศาวดารรัชกาลที่ ๑. พระนคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์, ๒๕๐๓.

เทพ สุนทรสารทูล. ชีวิตประวัติพระสุนทรโวหาร (ภู่ ภูเรือหงส์). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์
มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๓๓.

เทวัญนางอุลา. กถอนบทละคร หมวดอักษร ท. ตมุดฝรั่ง เลขที่ ๑๓ - ๑๖ คู่ที่ ๑๑๕ ชั้นที่ ๔/๔
มัดที่ ๑๐ แผนกเอกสารโบราณ หอสมุดแห่งชาติ

ธนิต อยู่โพธิ์. “คำนำ” ใน บทละครนอกเรื่องแก้วหน้าม้าดอนถวายลูก, หน้า ๓-๔. กรุงเทพฯ:
กรมศิลปากร, ๒๕๐๕.

ธนิต อยู่โพธิ์. งานสังคีตศิลป์ของกรมศิลปากร พ.ศ. ๒๔๕๒ - ๒๔๕๔. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร,
๒๔๕๔.

รณิด อยู่โพธิ์. ศิลปะคอนราห์หรือคู่มือนาฏศิลป์ไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุม
สหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๓๑.

รณิด อยู่โพธิ์. ศิลปินแห่งชาติคนไทย. กรุงเทพฯ: กองการสังคีต กรมศิลปากร, ๒๕๕๖.

รณิด อยู่โพธิ์. อธิบายนาฏศิลป์ไทย. พระนคร: กรมศิลปากร, ๒๕๕๑.

ธรรมาภิรมย์, หลวง. ประชุมตำนาน. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี, ๒๕๑๔

รณินทร์ กล้วยเขียว. ติथิขของสตรีในกฎหมายไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สำนักนายก
รัฐมนตรี, ๒๕๑๐.

นงลักษณ์ แซ่มโซติ. ทัศนคติในวรรณกรรมร้อยกรองไทย. ปรินญาณิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๒๑.

น้อยนิจ วงศ์สุทธิธรรม. วรรณกรรมนิราศ. กรุงเทพฯ: กิ่งจันทร์การพิมพ์, ๒๕๒๕.

นึ่งเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. ประชุมพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้า
เจ้าอยู่หัว. กรุงเทพฯ: กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร, ๒๕๓๐.

นัคคา อิศรเสนา ณ อยุธยา. “ความรักและความแค้นของกวีเอก” ใน หนังสือที่ระลึกงาน
พระราชทานเพลิงศพพระยาอิสรพงศ์พิพัฒน์ (ม.ฉ.ศิริ อิศรเสนา ณ อยุธยา),
หน้า ๑๗-๑๕. ๒๕๓๒. (อัคราเสนา)

นิตยา กาญจนวรรณ และ น.ท. หญิงสุมาลี วีระวงศ์. “ภาพและบทบาทสตรีในวรรณกรรมไทย”
วารสารภาษาและหนังสือฉบับพิเศษ. ๒๔ (เมษายน ๒๕๓๔ - มีนาคม ๒๕๓๕) :
๑-๑๐๕.

นิตี เขียวศรีวงศ์. ประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์ในพระราชพงศาวดาร. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
บรรณกิจ, ๒๕๒๓.

นิธิ เอียวศรีวงศ์. ปากไก่และใบเรือ. กรุงเทพฯ: อมรินทร์การพิมพ์, ๒๕๒๗.

บุญยงค์ เกศเทศ. สถานภาพของสตรีไทยในวรรณกรรมสมัยรัตนโกสินทร์ ช่วงปีพ.ศ.๒๓๒๕ - ๒๓๕๔ (รัชกาลที่ ๑ - รัชกาลที่ ๓). ปรินิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๑๗.

บุญเหลือ เทพยสุวรรณ,ม.ภ. วิเคราะห์สุวรรณคดีไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๒.

เบญจวรรณ ฉัตรเนตร. พระราชนิพนธ์บทละครนอกในรัชกาลที่ ๒ : การศึกษาในเชิงวิจารณ์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๗.

ปรมาณูชิตชิโนรส, สมเด็จพระ, สมเด็จพระ, สมเด็จพระ, สมเด็จพระ, และกรมหลวงภูวเนตรนรินทรฤทธิ์. คำอรรถ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๑๓.

ประชุมอารีกวัดพระเชตุพน. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ศิwap, ๒๕๑๗.

ประชุมเพลงยาวฉบับหอสมุดแห่งชาติ. พระนคร: โรงพิมพ์อักษรบริการ, ๒๕๑๗.

ประสิทธิ์ กาศย์กลอน. แนวทางการศึกษาวรรณคดี ภาษา กวี การวิพากษ์และวิจารณ์. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๓.

เปลื้อง ณ นคร. ประวัติวรรณคดีไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๓. พระนคร: บุญส่งการพิมพ์, ๒๕๑๓.

ผะอบ ไปษะกฤษณะ, พ.ศ.หญิง. วรรณกรรมประกอบการเล่นละครชาตรี. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักเลขาราชการคณะรัฐมนตรี, ๒๕๒๓.

พ.ณ.ประมวณมารค. ประชุมนิราศคำโคลง. พระนคร: วัชรินทร์การพิมพ์, ๒๕๑๓.

พฤทธิ์ ศุภเศรษฐศิริ. ลักษณะจัดแย้งและความจัดแย้งในพระราชนิพนธ์บทละครนอกในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย. ปรวิญญานีพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๒๒.

พลอย หอพระสมุด. “เรื่องเล่นละคร” ในปริศนา เฉลิมเผ่า กอนันต์คุณ (บรรณาธิการ), เบิกโรง: ข้อพิจารณาอนุกรมในสังคมไทย, หน้า ๓๗-๔๕. กรุงเทพฯ: สถาบันไทยคดีศึกษา, ๒๕๓๔.

พินทอง. กลอนบทละคร หมวดอักษร พ. สมุดไทย เลขที่ ๑๕ - ๑๘ คู่ที่ ๑๑๔ ชั้นที่ ๒/๑ มัคที่ ๑๘ แผนกเอกสารโบราณ หอสมุดแห่งชาติ

พิพาดา ยังเจริญ และ สุวดี ธนประสิทธิ์พัฒนา. การศึกษาและผลกระทบต่อสังคมไทยสมัยรัตนโกสินทร์ (พ.ศ.๒๓๒๕ - ๒๓๕๔). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๕.

พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ. บทละครเรื่องอิเหนา. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. ธนบุรี: โรงพิมพ์รุ่งวัฒนา, ๒๕๑๔.

พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ และ กรมหลวงวงศาเนตรนรินทร์ฤทธิ์. บทละครนอกเรื่องมณีพิชัย. (พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พล.ค.ม.ถ. โอสถ ทินกร ณ วัฒนศิริวิหาร วันที่ ๑๘ ธันวาคม พ.ศ.๒๔๕๘.)

พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ และ กรมหลวงวงศาเนตรนรินทร์ฤทธิ์. บทละครเรื่องไกรทอง. พระนคร: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, ๒๔๗๓. (พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพท้าวศรีสุนทรนาฎ (แก้ว พนมวัน ณ อรุณยา) ณ วัดเทพศิรินทราวาส.)

มณีพิชัย. กลอนบทละคร หมวดอักษร ม. สมุดไทย เลขที่ ๑๔ คู่ที่ ๑๑๔ ชั้นที่ ๓/๒ มัคที่ ๔๘ แผนกเอกสารโบราณ หอสมุดแห่งชาติ

มนตรี ตราโมท. การละเล่นของไทย. พระนคร: กรมศิลปากร, ๒๔๖๗.

มนตรี ตราโมท. “ความแตกต่างระหว่างละครนอกกับละครใน” ในงานสังคีตศิลป์ของ
กรมศิลปากร พ.ศ. ๒๔๕๒ - ๒๔๕๔, หน้า ๑๐๘-๑๑๒. พระนคร: กรมศิลปากร,
๒๔๕๔.

มนตรี ตราโมท. “ละคอนรำ” ใน วารสารนาฏศิลป์ ๑๓ ชุมนุมนาฏศิลป์และการละคอนสโมสร
นักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, หน้า ๒๔-๒๘. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อักษร
สัมพันธ์, ๒๕๑๔.

มนตรี มีเนียม. บทบาทของพราหมณ์ในวรรณคดีไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๓๑.

ยุพร แสงทักษิณ. “วรรณคดีสมัยกรุงธนบุรี-กรุงรัตนโกสินทร์ พ.ศ. ๒๓๕๔” ในเอกสารการสอน
ชุดวิชาพัฒนาการวรรณคดีไทย หน่วยที่ ๑-๗, หน้า ๒๐๗-๓๑๓. พิมพ์ครั้งที่ ๒.
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, ๒๕๓๕.

ยุรฉัตร บุญสนิท. พระราชนิพนธ์บทละครนอกในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย :
การวิเคราะห์ในด้านระบบครอบครัวและการสมรส. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท
ภาควิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๑.

ยุรฉัตร บุญสนิท, รายงานผลการวิจัยในโครงการพระเอกในวรรณคดีคลาสสิกของไทยเรื่อง
“ไกรทอง พระเอกแบบชาวบ้าน”, ๒๕๒๕. (อัคราเนนา)

รณศิริพิชัย (เจือ กาญจนินท์), หลวง. “ตำนาน” ใน บทละครนอกเรื่องมณีพิชัย. พระนคร:
โรงพิมพ์สหกรณ์ชายส่งแห่งประเทศไทย, ๒๔๕๘. (พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงาน
พระราชทานเพลิงศพ พล.ต.ม.ถ. โอสถ ทินกร ณ อยุธยา ณ กิจสถานกองทัพบก
วัดโสมนัสวิหาร. ๑๘ ธันวาคม ๒๔๘๕.)

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๒๕.

- ราชบัณฑิตยสภา. เรื่องเฉลิมพระยศเจ้านาย ฉะบับมีพระรูป. พระนคร: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, ๒๔๗๒. (พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์พระราชทานในงานพระศพสมเด็จพระเจ้าพี่ยาเธอ เจ้าฟ้ามหิตลอดุลยเดช กรมหลวงสงขลานครินทร์ ณ พระเมรุห้องสนามหลวง ปีมะเส็ง พ.ศ. ๒๔๗๒.)
- ราตรี ชันวารชร. การศึกษาคำซ้อนในภาษาไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาคุุณฎีบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๔.
- ราตรี ผลาภิรมย์. การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องสังข์ทอง. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๐.
- รินฤทัย ตั้งพันธุ้. ตัวละครหญิงในวรรณคดีไทยสมัยอยุธยาและรัตนโกสินทร์ตอนต้น (พ.ศ. ๑๗๘๓ - ๒๓๕๔). วิทยานิพนธ์ปริญญาคุุณฎีบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๔.
- ลักขณา ไตวิวัฒน์. การศึกษาเชิงวิเคราะห์บทละครพระราชานิพนธ์ในรัชกาลที่ ๒ เรื่องกาวิ. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๓.
- วรวรรณ เงินทอง. จุดมุ่งหมายและบทบาททางการศึกษาของวัดพระเชตุพนฯ สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น (พ.ศ. ๒๕๓๕ - ๒๓๕๔). วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๐.
- วราภรณ์ ทินานนท์. การค้าตำเภของไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๒.
- วอลเตอร์. เอฟ, เวลตา. แผ่นดินพระนั่งเกล้า. แปลโดย นิง ทองโตภิต. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, ๒๕๑๔.

วัชร รมะนันท์. **วิวัฒนาการวรรณคดีไทย**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
๒๕๓๕.

วารี ศักดิ์จตุการ. **การศึกษาเชิงวิเคราะห์ลัทธิเพชรมงกุฏ ของเจ้าพระยาพระคลัง(หน)**. วิทยานิพนธ์
ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
๒๕๒๐.

วิจิตรมาตร,ขุน (สง่า กาญจนาคพันธุ์). **ตำนานไทย**. กรุงเทพฯ: สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยีไทย-
ญี่ปุ่น, ๒๕๓๘.

วิชาการ, กรม. **โคลงนิราศนรินทร์**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๒๘.

วิไชยชาญ, กรมพระราชวังบวร. **บทละครเรื่องพระสมุทร**. (พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานฌาปนกิจศพ
นางทะน้าย จตุคุลย์ ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม ๑๗ ธันวาคม ๒๕๑๒.)

วิทย์ ศิวะศรียานนท์. **วรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์**. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๑.

วินัย ภู่งหงส์. "การประพันธ์เพลงพื้นบ้าน". ในเอกสารการสอนชุดวิชาภาษาไทย ๒
การประพันธ์ไทย, หน้า ๑๒-๑๖. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ: กิ่งจันทร์การพิมพ์,
๒๕๓๓.

ศักดิ์ศรี เข้มนัคดา. "กัทธิดรรภา : ความสัมพันธ์ที่มีต่อเรื่องมณีพิชัย" **วารสารภาษาและ
วรรณคดีไทย**. ๘ (ตุลาคม ๒๕๓๕) : ๑๕-๓๑.

ศักดิ์ศรี เข้มนัคดา. **รวมบทความทางวิชาการ**. (อัดสำเนา)

ศักดิ์ศรี เข้มนัคดา. **วรรณวิทยา**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

ศิวาพร ฐิตะฐาน ณ ถลาง. **ในท้องถิ่นนิทานและการละเล่น**. กรุงเทพฯ: มติชน, ๒๕๓๗.

ศิริมา เจนจิตมัน. การศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมคำสอนประเภทกลอนเพลงยาวในรัชกาลที่ ๓.
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๕.

ศิลปากร, กรม. บทละครครั้งกรุงเก่าเรื่องนางมโนราห์และสังข์ทอง. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพฯ:
คลังวิทยา, ๒๕๐๘.

ศิลปากร, กรม. บทละครนอกพระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๒. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพฯ: บริษัท
ประชาชนจำกัด, ๒๕๓๐.

ศิลปากร, กรม. รวมนิทาน บทเห่กล่อมและสุภาษิตของสุนทรภู่. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์หัตถศิลป์,
๒๕๒๕.

ศิลปากร, กรม. รวมวรรณคดี ๕ เรื่อง. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์รุ่งวัฒนา, ๒๕๑๖.

ศิลปากร, กรม. ราชสกุลวงศ์. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, ๒๕๓๖.

ศิลปากร, กรม. วรรณกรรมอยุธยา เล่ม ๒. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง, ๒๕๓๐.

ศิลปากร, กรม. วรรณคดีเจ้าพระยาพระคลัง (หน). พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพฯ: องค์การค้าคุรุสภา,
๒๕๓๓.

ศิลปากร, กรม. เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. ธนบุรี: อมรการพิมพ์, ๒๕๑๐.

สง่า กาญจนาคพันธุ์. ประวัติการคำไทย. พระนคร: บัณฑิตการพิมพ์, ๒๕๑๖.

สมบัติ พลายน้อย. กวีสยาม. กรุงเทพฯ: บำรุงสาส์น, ๒๕๓๓.

สมบัติ พลายน้อย. พระบรมราชินีและเจ้าจอมมารดา. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ: รวมสาส์น,
๒๕๓๐.

สมพร ร่วมสุข. วิเคราะห์บทบาทตัวละครมนุษย์ในบทละครในและบทละครนอก. ปรินญา
นิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๒๑.

สมพันธ์ เตชะพันธ์. วรรณกรรมสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา,
๒๕๑๘.

สุจิตรา สุดเดี้ยวไกร. "บทบาทของตัวละครที่เป็นอมมุขยในวรรณคดีไทย". วารสารธรรมศาสตร์.
๕ (กุมภาพันธ์ - พฤษภาคม ๒๕๑๕) : ๖๐ - ๗๔.

สุธา ศาสตร์. รายงานผลการวิจัยโครงสร้างของการเสนอความคลอกในบทละครนอก. กรุงเทพฯ:
ภาควิชาภาษาอังกฤษ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๖.

สุนทรโวหาร, พระ. นิทานคำกลอนของสุนทรภู่. ๒ เล่ม. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ:
ห้างหุ้นส่วนจำกัดถือการค้า, ๒๕๑๕

สุนทรโวหาร, พระ. ประชุมโวหารสุนทรภู่. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์,
๒๕๒๒.

สุนทรโวหาร, พระ. พระอภัยมณี. ๒ เล่ม. พระนคร: ไทยมิตรการพิมพ์, ๒๕๐๖.

สุมาลย์ ไทมัส. "ผ้าในวรรณคดี : ภาพสะท้อนบทบาทของผ้าต่างประเทศในราชสำนักไทย
สมัยรัตนโกสินทร์" ใน ปรีถรรคนวัฒนธรรมไทย ผ้าไทยและอักษณงานศิลป์ไทย,
หน้า ๗๕ - ๘๕. น.ป.ท., ๒๕๓๕.

สุวคนธ์ จงตระกูล. กษัตริย์ในวรรณคดีไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๓.

สุวรรณหงส์. กลอนบทละคร หมวดอักษร ส. สมุดไทย เลขที่ ๑๗๓-๑๗๔, ๑๗๖, ๑๗๘ คู่ที่ ๑๑๕
ชั้นที่ ๑/๓ มัดที่ ๑๑๔ แผนกเอกสารโบราณ หอสมุดแห่งชาติ

สุวรรณหงส์. กตอนบทละคร หมวดอักษร ศ. สมุดไทย เลขที่ ๑๘๐, ๑๘๑-๑๘๓, ๑๘๕ คู่ที่ ๑๑๕
ชั้นที่ ๑/๓ มัคที่ ๑๔๔/๑ แผนกเอกสารโบราณ หอสมุดแห่งชาติ

สุวรรณหงส์. กตอนบทละคร หมวดอักษร ศ. สมุดไทย เลขที่ ๑๘๖/๑ คู่ที่ ๑๑๕ ชั้นที่ ๑/๔
มัคที่ ๑๔๔/๒ แผนกเอกสารโบราณ หอสมุดแห่งชาติ

สุวรรณหงส์. กตอนบทละคร หมวดอักษร ศ. สมุดฝรั่ง เลขที่ ๖ คู่ที่ ๑๑๕ ชั้นที่ ๔/๕ มัคที่ ๒๕
แผนกเอกสารโบราณ หอสมุดแห่งชาติ

สุวรรณหา เกียงไกรเพชร. พระอภัยมณี : การศึกษาในเชิงวรรณคดีวิจารณ์. พระนคร: สมาคม
ห้องสมุดแห่งประเทศไทย, ๒๕๑๘.

สุวรรณฉวี อุดมผล. วรรณกรรมการแสดงของไทย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เจริญผล, น.ป.ป.

เสาวนิต วิงวอน. การศึกษาวรรณกรรมของพระเกียรติ. วิทยานิพนธ์ปริญญาคุณวุฒิปรัชญา
ภาควิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๐.

เสาวลักษณ์ อนันตสานต์. บทละครนอกสมัยกรุงศรีอยุธยา. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต
ภาควิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๕.

แสงโสม เกษมศรี, น.ร.ว. และ วิมล พงศ์พิพัฒน์. ประวัติศาสตร์สมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๑ -
รัชกาลที่ ๓ พ.ศ. ๒๓๒๕ - ๒๓๖๔. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักงานเลขาธิการคณะ
รัฐมนตรี, ๒๕๓๓.

สำนักราชเลขาธิการ. บรรณานุกรมเรื่องพระบรมราชจักรีวงศ์. กรุงเทพฯ: สำนักราชเลขาธิการ,
๒๕๒๕.

หริศ เรืองฤทธิ์. "อธิบายเพลงยาวเรื่องหม่อมเป็ดสวรรค์" ใน รวมนวนคดี ๕ เรื่อง,
หน้า ๕๕ - ๗๐. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์รุ่งวัฒนา, ๒๕๑๖.

หนังสืออ่านประกอบคำบรรยาย วิชาพื้นฐานอารยธรรมไทย. พระนคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์, ๒๕๑๕.

อนุমানราชชน, พระยา. “ค่าของวรรณคดี” ใน ความรู้เกี่ยวกับวรรณคดีและเทพนิยายสงคราม,
หน้า ๓ - ๒๐. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๑.

เอนก นาวิกมูล. ตำนานห้างร้านสยาม. กรุงเทพฯ: ดันอ้อแกรมมี, ๒๕๓๕.

เอนก นาวิกมูล. เพลงนอกศตวรรษ. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพฯ: บริษัทธรรมสาร, ๒๕๒๖.

อโนทัย จินาพร. การศึกษาเชิงวิเคราะห์บทละครพระราชนิพนธ์เรื่องดาหลัง. วิทยานิพนธ์
ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
๒๕๑๕

อัศวิทย์ เรืองรอง. การศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมเรื่องแก้วหน้าม้า. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
๒๕๓๕.

อารดา กิระนันท์. “ละครนอก : ละครพื้นบ้านไทยแต่โบราณ”. วารสารอักษรศาสตร์. ๑๓
(กรกฎาคม ๒๕๒๔) : ๔๒-๕๖.

อารดา ฤมิตร. ละครในของหลวงในสมัยรัชกาลที่ ๒. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต
ภาควิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๕.

ภาษาอังกฤษ

Guddon, J.A. **A Dictionary of Literature Terms.** Great Britain : W & J Mackay Limited, Chatham, 1977.

Shaw, Harry. **Dictionary of Literary Terms.** United States of America : McCraw – Hill, 1972.

สันสกฤต

ประพิณ มโนชัยวิบูลย์, รองศาสตราจารย์ ดร., ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. **สันสกฤต, ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๑.**

พัฒน์ พร้อมสมบัติ, นักวิชาการละครและดนตรีระดับ ๘ สถาบันนาฏดุริยางคศิลป์ กรมศิลปากร. **สันสกฤต, ๒๒ กันยายน ๒๕๔๑.**

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก

บทละครจำนวนอื่น

๑. เรื่องไกรทอง

เรื่องไกรทอง สมุดไทย เลขที่ ๒๐ ความในหน้ากลับ ตอนท้าวรำไพจับไกรทองไปขังกรง แต่ไกรทองร้ายมนตร์สะกดหนีออกมาได้ แล้วมาต่อว่านางวิมาลาและนางเลื่อมถายวรรณเป็นคนที่มีผู้แต่งขยาชออกไปจากเรื่องไกรทอง พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เป็นเรื่องราวรุ่นลูกหลานของตัวเอก และไม่ใช้พระนิพนธ์ในกรมหลวงภูวเนครนรินทรฤทธิ เนื่องจากพระองค์ทรงนิพนธ์เฉพาะความตอนต้นเท่านั้น

ตัวอย่าง

มาจะกล่าวบทไป	ถึงกุมภิกุ๋มรทั้งสอง
เป็นหลานวิมาลาหนวลส่อง	ลอบมามองฟังก็ขัดใจ
ด้วยเจ้าไกรทองทำขุมเหง	จะยำเกรงใครก็หาใหม่
ขบข้ำว่าจาหน้าเจบใช้	ได้อายได้แค้นทั้งพงพร

๒. เรื่องอุทา

เรื่องอุทา สมุดไทย เลขที่ ๖๔ ถ้านวนนี้ไม่ใช่พระนิพนธ์ในกรมหลวงภูวเนครนรินทรฤทธิ เนื้อความเริ่มตั้งแต่นางจันทวดีผูกคอตายแต่นางकुลาช่วยไว้ได้ทัน แล้วลักตัวนางจันทวดีออกจากเมืองวิรุญภักตร์ ต่อมานางकुลาและเทวีฉุนุราชทำศึกชนะวิรุญภักตร์ แล้วคิดยกพลกลับเมืองนสุรา

ตัวอย่าง

บัดนั้น	นางศุภาแลไปยแล้วใจห้าย
เหน โฉมขงผูกต่อต่อตาย	ผั้นผายเข้ารับอยู่กับนาง
ซุดกระซากมุมาที่พระมตอ	ผ้าก็พ้อฉีกขาด โมยขัดขวาง
ค้อยต้องหน้าลิดปรีศค้าง	ประคององค์ลงวางกลางฉล้า

ส่วนเรื่องเทวัญนางศุภา พระนิพนธ์ในกรมหลวงภูวเนตรนรินทรฤทธิ์นั้น นางกำนัลย์กัมเป็นผู้ช่วยนางจันทวดีจากการผูกคอตาย และนางศุภาคิดช่วยนางจันทวดีโดยปลอมตัวเป็นหมอเสน่ห์มารับอาสาวิญญูภักตร์ ทั้งสองฉบับจึงเป็นคนละตำนานกัน

ผู้วิจัยสันนิษฐานว่า ผู้แต่งเรื่องศุภาคงคิดแต่งเรื่องขึ้นใหม่ เพราะเรื่องพระเทวัญนางศุภา ฉบับโรงพิมพ์อาหรับราตรีซึ่งแต่งขึ้นภายหลัง ปีคการดำเนินเรื่องตามแนวเรื่องเทวัญนางศุภาฉบับพระนิพนธ์ในกรมหลวงภูวเนตรนรินทรฤทธิ์ แต่ขยายเนื้อเรื่องตอนหลังออกไป แสดงว่าเรื่องเทวัญนางศุภา พระนิพนธ์ในกรมหลวงภูวเนตรนรินทรฤทธิ์เป็นที่รู้จักแพร่หลายในยุคนั้น จึงมีผู้แต่งตามและมีแตกต่างออกไปเป็นหลายตำนาน

๑. เรื่อง ไชยทัต

เรื่องไชยทัต สมุดฝรั่ง เลขที่ ๑ เล่ม ๓ ตอนไชยทัตพบคนธรรพ์ในสวน ต่อมาไชยทัตได้นางวรรณทร์เป็นคู่แล้วรบชนะสุนทร อนุชานางวรรณทร์ ในมัจฉาเอกสารโบราณ หอสมุดแห่งชาติระบุว่า เป็นพระนิพนธ์ในกรมหลวงภูวเนตรนรินทรฤทธิ์

ต้นฉบับสมุดฝรั่งนี้ คัดมาจากสมุดไทย เลขที่ ๕๑ เมื่อผู้วิจัยตรวจสอบดูพบว่า ที่หน้าปกสมุดไทยมีลายมืออาลักษณ์เขียนไว้ว่า “เข้าใจว่าพระนิพนธ์ในกรมหลวงภูวเนตรนรินทรฤทธิ์ มีรับสั่งให้เข้ามัจฉา” จึงไม่มีความแน่ชัดนักว่าเรื่องไชยทัตจะเป็นพระนิพนธ์ในกรมหลวงภูวเนตรนรินทรฤทธิ์จริง อีกทั้งไม่มีหลักฐานในชั้นหลังที่กล่าวถึง พระองค์ทรงนิพนธ์บทละครเรื่องไชยทัตเลย

จากการวิเคราะห์เนื้อหาพบว่าเรื่องไชยทัตมีกระบวนการกลอนไพเราะสละสลวยดี แต่ไม่ปรากฏตำนานความเปรียบที่คล้ายคลึงกับพระนิพนธ์บทละครเรื่องอื่น ๆ ในกรมหลวงภูวเนตร

นรินทร์ฤทธิ์อย่างเด่นชัดนัก มีเพียงแนวคิดในการเปรียบเทียบตามขนบวรรณคดีที่คล้ายกันเท่านั้น เช่น ชมว่าใบหน้างามเหมือนพระจันทร์ โกรธเหมือนไฟ รักเทียมดวงดา ฯลฯ ซึ่งเป็นภาพพจน์ที่นิยมใช้ในการแต่งวรรณคดีไทยโดยทั่วไป

นอกจากนี้ในด้านลีลาการประพันธ์ กรมหลวงภูวเนครนรินทร์ทรงนิยมใช้คำลงท้ายว่า “เรื่องศรี” เมื่อกล่าวถึงตัวละครชายในพระนิพนธ์บทละครทั้ง ๕ เรื่อง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

แก้วหน้าม้า

- ทำวมงกลราชเรื่องศรี (เล่ม ๑ หน้า ๑)
- ถวายองค์กษัตริย์เรื่องศรี (เล่ม ๑ หน้า ๘)
- ถวายพระผ่านฟ้าเรื่องศรี (เล่ม ๑ หน้า ๑๔)
- สองกษัตริย์ธิดาเรื่องศรี (เล่ม ๒ หน้า ๘)

ไกรทอง

- พระราชาถวันเรื่องศรี (หน้า ๑๖)
- ชาถวันผู้รุ่งเรื่องศรี (หน้า ๑๗)
- ท่านท้าวราไพเรื่องศรี (หน้า ๒๖)

เทวีอุณางคฤา

- ชื่อเทวีอุณาราชเรื่องศรี (เลขที่ ๑๓ หน้า ๑)
- ท่านท้าวเจ้าเมืองเรื่องศรี (เลขที่ ๑๕ หน้า ๒)
- ท่านท้าววิเรนทร์เรื่องศรี (เลขที่ ๑๕ หน้า ๘)
- องค์พระเทวีอุณาราชเรื่องศรี (เลขที่ ๑๕ หน้า ๑๗)

มณีพิชัย

- ถึงท้าวศหัตถ์นัยเรื่องศรี (หน้า ๒๐)
- ท่านท้าววรรณเรื่องศรี (หน้า ๓๒)
- พระมณีพิชัยเรื่องศรี (หน้า ๕๑)
- ท้าวพิชัยนุราชเรื่องศรี (หน้า ๖๔)
- สองกษัตริย์มิ่งเมืองเรื่องศรี (หน้า ๖๘)

สุวรรณหงษ์

- ท้าวสุทนต์นุราชเรื่องศรี (เลขที่ ๖ หน้า ๑๔)

แต่ในเรื่อง ไชยทัต ตำนานนี้ ผู้แต่งนิยมใช้คำลงท้ายว่า “รัศมี” มากกว่า ดังตัวอย่าง

- พระไชยทัตผู้รุ่งรัศมี (เลขที่ ๗ หน้า ๑๑)
- พระไชยทัตรัศมี (เลขที่ ๗ หน้า ๑๔)
- พระไชยทัตรัศมี (เลขที่ ๗ หน้า ๒๐)
- พระโสมของทรงสวัสดิรัศมี (เลขที่ ๗ หน้า ๒๒)

อย่างไรก็ดี เรื่อง ไชยทัต ตำนานนี้มีใจความสั้น ๆ จึงไม่อาจวิเคราะห์ได้ละเอียดนัก แต่ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าน่าจะเป็นผลงานของกวีท่านอื่น โดยปรับปรุงจากบทละครเรื่อง ไชยทัต ตำนานอยุธยา

๔. เรื่องพิณทอง

ได้แก่ พิณทอง สมุดไทย เลขที่ ๑๖ และเลขที่ ๑๘

เรื่อง พิณทอง เลขที่ ๑๖ มีเนื้อความตั้งแต่ท้าวมงคลราชให้พิณทองไปอภิเษกกับนางขนิษฐาเทวี ธิดาพระเจ้าพรหมทัต จนถึงนางแก้วหน้าม้าตาพระฤทธิภัยกับเมืองมิลิตา

เหตุที่ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าเรื่อง พิณทอง ตำนานนี้ ไม่ใช่พระนิพนธ์ในกรมหลวงภูวเนตรนรินทรฤทธิ์ เนื่องจากมีเนื้อความบางตอน และตำนานไวยาหารที่ผิดแผกไปจากกลอนบทละครเรื่อง แก้วหน้าม้า ในสมุดฝรั่ง เลขที่ ๒ ซึ่งเป็นฉบับพระนิพนธ์ เช่น ชื่อตัวละครเป็นขนิษฐาเทวี แทนที่จะเป็นทศมาลี และมีรายละเอียดในการดำเนินเรื่องต่างกัน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

- ในเรื่อง พิณทอง เลขที่ ๑๖ ท้าวมงคลราชรับสั่งให้พิณทองออกเดินทางไปอภิเษกกับนางขนิษฐาเทวีทันที แต่ในฉบับพระนิพนธ์ ท้าวมงคลราชให้พิณทองรอกำหนดฤกษ์ดีเป็นเวลาเจ็ดวัน ก่อนออกเดินทางไปอภิเษกกับนางทศมาลี ดังนี้

พินทองเลขที่ ๑๖		พระนิพนธ์เรื่องแก้วหน้าม้า	
เมื่อนั้น	ทองกระตักจีนแรมแรมศรี	เมื่อนั้น	พระผู้ผ่านเขตรัจฉ์ก็หรรษา
เหนือนครนันทวันทูลี	ทั้งทองจึงมีพระวาจา	จึงศรีตลิ่งถูกแก้วเววตา	จงเร่งเตรียมเกวราจับพลัน
ว่าบัดนี้พ่อจัดเสกแล้ว	ถูกแก้วผู้ขอคเสนหา	กำหนดเจ็ดราชาศรี	ฤกษ์ดีถูกแก้วจงผายคัน
ไปยังพรหมทัตการา	แต่งกับขนิดาเทวี	แล้วคำวีศศรีตลิ่งสนาพลัน	จงจัดกรวให้เตรียมเจ้าเรือการ

- ในพินทองเลขที่ ๑๖ กล่าวว่เหตุที่ขบวนเรือสำเภของพินทองหลงเข้าเมืองยักรี เป็นเพราะถึงเวลาที่ท้าวพาดราชจะสิ้นอายุขัยและพินทองจะได้คู่ แต่ในฉบับพระนิพนธ์ไม่ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ ดังความว่า

พินทองเลขที่ ๑๖		พระนิพนธ์เรื่องแก้วหน้าม้า	
แกนมา	พิลเข้าแดนยักรมากรุงนิร	แสนลัดคัตวนพันไป	เตนิสีโงป่นหนักหนา
ควจะได้อุชมของสุมิ	จิวิระสุราจะอาทัน	แสนเรือเดี่ยวไปในราลา	สุริยาคับน้ำลงรำไร
พเ็นโทเกิดพุดทาคัน	เรือนั้นแกนไปในองศา	ลมพัดปัดท้อบ่าอสา	เข้าในปากน้ำเมืองใหญ่
มีดคุมให้คุมพะโฮมมาด	พระหน่อนาควิคกเป็นนักรนา	แลเห็นนายค่านชาญโธษ	เคิบใหญ่เป็นอัยย์คักคา
เจควันคินก่านคมา	พิลเข้าเมืองยักรมาโมชาติ	ไพรพทพร้อมพรั่งทั้งนั้น	พันพวกคุมกันจกแก้วก้า
		ลมพัดซัดส่งครงมา	เสนาวิงจุ่นเป็นถึงคสิ

- ในเรื่องพินทองเลขที่ ๑๖ เมื่อนางแก้วหน้าม้าถอดรูปเป็นมาณฑแล้ว พระฤาษีขุบม้าวิเศษให้เป็นพาหนะ แต่ในฉบับพระนิพนธ์ นางแก้วหน้าม้าใช้พริ้งได้แปลงเป็นมาณฑ และจีเรือสำปั้นไปเมืองพาดราช แล้วจึงเนรมิตม้าและอาวุธวิเศษขึ้นภายหลัง ดังนี้

พินทองเลขที่ ๑๖		พระนิพนธ์เรื่องแก้วหน้าม้า	
บัดนั้น	นางแก้วได้หึงก็หันมา	ยกพร้าอาจารย์จันทกล่า	ต่อชกลายความร้อนเร่าหม่นหมอง
จึงถอดรูปเสียดพันไม่วันชา	กาชากลับเป็นมนุษย์ไปอ	รูลางทางนิกครีกรอง	แปลงรูปนวลกลองพันใด
ครั้นแก้วกราบบาทพระนักถัด	ชิตตบออกทพโหลกคว	ร่างกาชกลายเป็นมาทพน้อย	แจ่มช้อยโศภายหาไหน
จอชวยพระยาอุทรวงไชย	ทาวไทโศภายไปรดปราน	กรามบาทคามศยศไกร	แก้วคลาโคกมายังนาวา
บัดนั้น	พระมุนีจิโพรโยหวน		
จึงชูปทาชีชีวราม	โทหลานโคไปชรบอสุริ	ว่าทลางชพร้าอาจารย์	นิกเอาบริวารศรพระชวรค์
บัดเดยวทุกเกิดชินมา	แปนมิงอาชารชยชิต	ทารมึเศวตังไฟกัลป์	ก็ชุกเกิดมาพันพันใด
เหาะเหินเดินโคโนชเมคิ	มุนนีให้กัษองนางนงกลาน		

จากตัวอย่างที่ยกมาข้างต้นพอจะสรุปได้ว่า แม้บทละครเรื่องพินทอง สมุดไทยเลขที่ ๑๖ อาจคัดลอกมาจากตำนานกรมหลวงภูวเนตรนรินทรฤทธิ์ (อัครวิทย์ เรื่องรอง, ๒๕๓๘ : ๕๔) แต่ก็มี การดำเนินเรื่องและอนุภาคที่ต่างกันบางส่วน ผู้วิจัยจึงสันนิษฐานว่า ผู้คัดลอกได้แก้ไขเปลี่ยนแปลง เนื้อเรื่องขณะคัดลอก จึงกลายเป็นอีกตำนานหนึ่งที่ไม่ใช่พระนิพนธ์ในกรมหลวงภูวเนตร นรินทรฤทธิ์

ส่วนพินทองเลขที่ ๑๘ เป็นเรื่องราวของรุ่นลูกของนางแก้วหน้าม้าและพินทอง อัครวิทย์ เรื่องรอง กล่าวว่ามีเนื้อหาตรงกับเรื่องแก้วหน้าม้าตำนานนายมนุษย์ ซึ่งเป็นการแต่งขยายไปจาก ตำนานกรมหลวงภูวเนตรนรินทรฤทธิ์ (อัครวิทย์ เรื่องรอง, ๒๕๓๘ : ๕๒-๕๓) พินทองตำนานนี้จึง เป็นการแต่งเพิ่มขึ้นภายหลัง

๕. เรื่องสุวรรณหงส์

ได้แก่ สมุดไทย เลขที่ ๑๑๓(ตอนต้น) เลขที่ ๑๘๑ และเลขที่ ๑๘๕

เรื่องสุวรรณหงส์ เลขที่ ๑๑๓ ความตอนต้นตั้งแต่สุวรรณหงส์สบินว่าจะได้คู่ จนถึง สุวรรณหงส์ถูกหอกยนต์ คาดว่าเป็นตำนานอยุธยา เนื่องจากคำประพันธ์ขาดความไพเราะ สดใส สดสวย ไม่คำนึงถึงเสียงท้ายวรรค ขาดสัมผัสระหว่างบท จำนวนวรรคในบทไม่แน่นอน เช่น

พระคืนขึ้นคว่ำผวาเปล่า สำคัญว่าเจ้าตุ๊กออกมา
 พระเหลียวขว้างหา ไม่คิดว่าฝันจริง ๆ
 ยอดมิ่งเจ้าตุ๊กมา โคมไฟชวาลากี่มาดับ
 ผู้คนก็หัดอยู่ถ้วนหน้า ไร่เจ้าพุ่มพวงควงมาลา
 เจ้าแก้วแววตาอยู่แหงใจ

ส่วนความคอนปถายตั้งแต่นางเศศสุริยงออกติดตามหาสุวรรณหงส์ จนถึงนางเศศสุริยง
 และกุ่มภณฑ์แปลงเป็นพราหมณ์เดินทางไปเมืองไวยรัตน์ เป็นพระนิพนธ์ในกรมหลวงภูวเนคร
 นรินทรฤทธิ

เหตุที่เป็นเช่นนี้ น่าจะเกิดจากการคัดลอกให้เนื้อเรื่องต่อเนื่องกัน โดยไม่คำนึงว่าจะเป็น
 ตำนานใด จึงมีการบันทึกส่วนที่เป็นตำนานอุรุขารวมกับพระนิพนธ์ในกรมหลวงภูวเนคร
 นรินทรฤทธิ

เรื่องสุวรรณหงส์ เลขที่ ๑๘๑ เล่ม ๓ กล่าวไว้ในต้นฉบับว่า เข้าใจว่ากรมหลวงภูวเนคร
 นรินทรฤทธิทรงนิพนธ์ตั้งแต่หลังอุรุขาร์ั้ง ถึงสุวรรณหงส์กับนางเศศสุริยงปรับความเข้าใจกัน แต่
 เมื่อพิจารณาถึงขณะคำประพันธ์แล้วน่าจะเป็นตำนานอุรุขาร เพราะขาดไทเพราะความสละสลวย
 ไม่คำนึงถึงเสียงทำนอง สัมผัสไม่ตรงตามแบบแผนกลอนสุภาพ จำนวนวรรคในบทไม่แน่นอน
 เช่น

จัดแจงบักพลีเขาเร็วไว
 ตามคำนิญมถอย่าขัดได้

ทั้งรูปขี้ผึ้งเท่าตัวคน
 จงหาให้สารพัดจัดมา

 แล้วยกถ้ำบังคมตา
 กับเหล่าสาวสันกำนันโน
 จึงเอารูปนอนบนแท่นที่
 นางโฉมศรีก็เข้านอนซ้อนองค์

 พระบิดุเรศมารดาเปนใหญ่
 ก็กตัญไปปราสาทเทวี
 ผาคฤมประทมห่มให้ดี

เรื่องสุวรรณหงส์ เลขที่ ๑๘๕ เล่ม ๔ ตามรายการในบัญชีเอกสารโบราณ หอสมุด
 แห่งชาติ ระบุว่าพระนิพนธ์ในกรมหลวงภูวเนครนรินทรฤทธิ แต่ผู้วิจัยวิเคราะห์แล้วเห็นว่า

ไม่น่าจะเป็นพระนิพนธ์ เนื่องจากคำประพันธ์ไม่ไพเราะสละสลวย ไม่คำนึงถึงเสียงท้ายวรรค
จำนวนวรรคในบทไม่แน่นอน ไม่เคร่งครัดสัมผัสระหว่างบาทและสัมผัสระหว่างบท การเรียง
ลำดับวรรคไม่เป็นไปตามแบบแผนกลอนสุภาพ ตัวอย่างเช่น

เมื่อนั้น	พศุวันะห่งสุร่งฟ้า
เถาโลมสุริยงักทะยา	เจอาเขาชรอยถ่อหอยไ
ขวันเคาเจ้าจงเถาคคี	แต่แรกเริ่มเคิมทีเปนจไน
อนิจาพีนี้มาท่งไป	มิใครูว่ามันเปนยักรษริ
เคิมเหตุเปนจไนเจาเทวี	จ่งเถาคคีไทแจงใจย ๑
-----	-----
นางชาติกันผู้เปนที่	เอาดวงมณีมาขึ้นไหย
แกนางสุริยงทรมไวย	ภานางอร ไทจรถิ
ไปทำมะนีหมีทันชา	

บทละครเรื่องสุวรรณหงส์ตำนานนี้   จึงน่าจะแต่งขึ้นในสมัยอยุธยามากกว่าจะเป็น
พระนิพนธ์ในกรมหลวงวรวงเนตรนรินทรฤทธิ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ข

ลักษณะเด่นประการหนึ่งของกลอนบทละครพระนิพนธ์ในกรมหลวงวงษาเนตร
นรินทรฤทธิ คือการนิยมขึ้นต้นวรรคด้วยวลีสั้น ๆ ส่วนใหญ่จะเป็นคำ ๒ - ๓ พยางค์ และส่ง
สัมผัสไปยังวรรครับ ดังต่อไปนี้

<u>แก้วหน้าม้า</u>	- ฟังความ	ดังเพลิงตามเทียนหม่นไหม้ (เล่ม ๑ หน้า ๑๑)
	- ฟังถูกรัก	ทรงศักดิ์ตำรวดสรวลว่า (เล่ม ๑ หน้า ๓๓)
	- อิกาลี	ช่างพาทีสยปรมาทออาจหาญ (เล่ม ๑ หน้า ๓๖)
	- ฟังทูล	เพิ่มพูนปรีเปรมเกษมสันต์ (เล่ม ๒ หน้า ๓)
	- ฟังทูล	นเรนทร์สุรแสนโสมนัสตา (เล่ม ๒ หน้า ๘)
	- ฟังมารดา	ครีกครายใจใครจะเหมือน (เล่ม ๒ หน้า ๘)
	- ฟังโหราทาย	พระฤๅสายปรีดีเปรมเกษมสานต์ (เล่มที่ ๒ หน้า ๑๕)
	- ฟังครีต	หน่อกษัตริย์บังคมก้มเกล้า (เล่ม ๒ หน้า ๑๘)
	- คิดพลาง	นวนางออกจากที่อาศัย (เล่ม ๒ หน้า ๒๐)
	- ฟังวาจา	พระสิทธิธาตำรวดสรวลสันต์ (เล่ม ๒ หน้า ๒๑)
	- ฟังชายตา	ขี้มละไมในหน้าแล้วปราศรัย (เล่ม ๓ หน้า ๖)

- ฟังเมียรัก ทรงศักดิ์เปรมปรีดีไม่มีตอง
(เล่ม ๔ หน้า ๒)
- ฟังนาง พระโถมอุบปฤษฎาองค์พทางว่า
(เล่ม ๔ หน้า ๕)
- ฟังพทาง พระเจ้าโถมโถมนางมณิศรี
(เล่ม ๔ หน้า ๗)
- ฟังตรัต ชุติหัตถ์ชุตความตามนุสร
(เล่ม ๔ หน้า ๘)
- ฟังพาทิ ภูมิคุ้มกถักมนัสตา
(เล่ม ๔ หน้า ๘)
- ฟังห้าม โฉมงามยิ้มเยอนเมือนหน้าหนี
(เล่ม ๔ หน้า ๑๖)
- ฟังบัญชา วันทาชุตความไปตามที
(เล่ม ๔ หน้า ๑๗)
- ฟังตรัต แค้นขัดเคืองหูไม่รู้หาย
(เล่ม ๔ หน้า ๒๘)
- ฟังพาทิ ภูมิคุ้มตั้งสติได้
(เล่ม ๔ หน้า ๓๐)
- ฟังพาทิ มาณพผู้มีอชฌาถัย
(เล่ม ๔ หน้า ๓๐)
- ฟังถาม โฉมงามบังคมก้มเกศ
(เล่ม ๔ หน้า ๓๑)
- ได้ฟัง มาณพแค้นคั่งเคืองจิตร
(เล่ม ๕ หน้า ๒)
- ฟังชุต พนาศูรเคืองชุ่นหุนหัน
(เล่ม ๕ หน้า ๖)
- ฟังบัญชา นิกนำอศูไม่รู้หาย
(เล่ม ๕ หน้า ๑๑)
- ฟังน้องรัก ทรงศักดิ์ทออดอนใจใหญ่
(เล่ม ๕ หน้า ๑๖)

- ฟังบัญชา วันทาทูตไปตั้งใจหมาย
(เล่ม ๕ หน้า ๒๑)
- ฟังมารดา ยิงตรีศรตราพะวงตงตัย
(เล่ม ๖ หน้า ๔)
- ฟังอุกรัก นงลักษณ์ยิงพะวังกังขา
(เล่ม ๖ หน้า ๕)
- อีหน้าเป็น ล้อเล่นสวดศกไม่อดสู
(เล่ม ๖ หน้า ๘)
- ฟังภูธร คมค้อนคอบมาหาซ่าไม้
(เล่ม ๖ หน้า ๑๒)
- อีหน้าเป็น พุดเล่นตามใจตั้งใบ้บ้า
(เล่ม ๖ หน้า ๑๓)
- ฟังถาม พระ โฉมงามสะเทินเมืงหน้าหนี
(เล่ม ๖ หน้า ๑๕)
- ฟังทูล เพิ่มพูนภิรมย์हरรรษา
(เล่ม ๖ หน้า ๒๐)
- แสนคม ถิ่นถมทะเมียดเสียดสี
(เล่ม ๖ หน้า ๓๑)
- แสนคม ถิ่นถมแหลมหลักหนักหนา
(เล่ม ๖ หน้า ๓๒)
- ฟังบัญชา วันทาทูตความคามนุสนธิ์
(เล่ม ๖ หน้า ๓๒)
- ขอดมิ่ง ความจริงไม่แจ้งแต่รังไรศศรี
(เล่ม ๖ หน้า ๓๓)
- ฟังเมียรัก ทรงศักดิ์สรวตสันต์แฉ้วบรรหาร
(เล่ม ๖ หน้า ๔๐)
- ฟังโอรส ทรงขมึความสโมสร
(เล่ม ๖ หน้า ๔๓)
- เจ้าพี่ เจ้าว่าโยอย่างนี้ระรือขั้ง
(เล่ม ๖ หน้า ๕๐)

	- ได้ฟัง	ยังแค้นคั่งเคืองหูไม่รู้หาย (เล่ม ๖ หน้า ๕๓)
<u>ไกรทอง</u>	- ครั้นถึง	จึงประณมเหนือเกศา (หน้า ๓๔)
	- มาถึง	ซึ่งที่ประชุมหาคาใหญ่ (หน้า ๓๕)
	- ยอดสร้อย	เจ้าอย่าละห้อยน้อยใจข้า (หน้า ๔๗)
<u>เทวัญนางอุทา</u>	- ฟังว่า	ดรัสตั้งเสนาน้อยใหญ่ (เลขที่ ๑๓ หน้า ๔)
	- ฟังคำ	อุทาหัวร่อแล้วพ้อให้ (เลขที่ ๑๓ หน้า ๗)
	- ทูนหัว	จะเล่นคิ้วคะบึงไปถึงไหน (เลขที่ ๑๓ หน้า ๘)
	- อีกา	มึงเต็มอยากห้อยหยาบเหม็นสาบสุด (เลขที่ ๑๓ หน้า ๘)
	- นางอุทา	โนจิดข้าร้อนรนหม่นไหม้ (เลขที่ ๑๓ หน้า ๘)
	- ฟังทาย	ค้อยกตายนุ่นซ้องหมองศรี (เลขที่ ๑๓ หน้า ๑๑)
	- ฟังเรื่อง	แค้นเคืองพระทัยแต่ไม่ว่า (เลขที่ ๑๕ หน้า ๑๓)
	- ฟังว่า	พระราชาทุภษ์ร้อนถอนใจใหญ่ (เลขที่ ๑๕ หน้า ๑๓)
	- สดสวาศดี	แหกมฉลาดน่ารักเป็นหนักหนา (เลขที่ ๑๖ หน้า ๒๕)

- ฟังจับ ให้แก่นักดับดับโตมิโกร่หาย
(เลขที่ ๑๖ หน้า ๓๖)
- โฉมฉาย อยู่ด้วยกันขวัญข้าวอย่าเศร้าหมอง
(เลขที่ ๑๖ หน้า ๔๐)
- สาวสวรรค์ เหมือนพระจันทร์แจ่มวงทรงกอด
(เลขที่ ๑๖ หน้า ๔๐)

- มณีพิชัย**
- ฟังทุก เพิ่มพูนปรีเปรมเกษมสานต์
(หน้า ๔๗)
  - คิดแล้ว พระแก้วถูกจากบรรจรณ์
(หน้า ๔๘)
  - คิดพลาง เข้านั่งเรียงเคียงข้างนวลหงส์
(หน้า ๕๑)
  - โฉมงาม พี่ขอร้องตามตรงด้วยสงสัย
(หน้า ๕๓)
  - แสนคม เจ้าครีตาคารมจะหาไหน
(หน้า ๕๔)
  - นำสรวล อย่ามาชวนเลขไม่ไปคล่องคดอง
(หน้า ๕๕)
  - งามละม่อม ช่างดอยด้อมตัวมากแม่ปากหวาน
(หน้า ๕๖)
  - ฟังคำ เจ็บซ้ำคังธุระจะฉลาย
(หน้า ๖๖)

- สุวรรณหงส์**
- ดินัก ขอบใจท่านรักเราหนักหนา
(เลขที่ ๖ หน้า ๑๑)
  - นำอคตุ มาไล่คู่ตัวข้าไม่น่าขัน
(หน้า ๑๔๔)
  - เจ้าพราหมณ์ บอกตามความรักกับยักษ์
(หน้า ๑๔๕)

ประวัติผู้เขียน

นางสาวจตุพร มีตฤณ เกิดวันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๕ ที่อำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี (เกียรตินิยมอันดับสอง) สาขาวิชาภาษาไทย จากคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา ๒๕๓๗ และเข้าศึกษาต่อในหลักสูตรอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวรรณคดีไทย ที่คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในปีเดียวกัน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย